

Наталія Камінська

докторка юридичних наук, професорка,
провідна наукова співробітниця відділу міжнародного права
та права Європейського Союзу Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7239-8893>
na-pro@ukr.net

Володимир Демиденко

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6771-0080>
dvo2012dvo@gmail.com

УДК 341.171; 342.4

УКРАЇНА – РУШІЙНА СИЛА УТВЕРДЖЕННЯ СВОБОДИ, ДЕМОКРАТІЇ, БЕЗПЕКИ, ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ПЕРШООСНОВИ НОВОГО СВІТОВОГО І ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВОПОРЯДКУ

Анотація. З огляду на необхідність формування якісно нового світового і європейського правопорядку у статті звернуто увагу на важливість послідовного й системного науково-експертного супроводження відповідних процесів на національному, наднаціональному та міжнародному рівнях. Насамперед йдеться про розкриття природи і сутності, правової основи та особливостей реалізації, значущості таких цінностей: свобода, мир, демократія, безпека, верховенство права, права людини – як основоположних постулатів існування та стабільного перспективного розвитку людської цивілізації. В умовах агресії росії під загрозою не лише Україна, а й нівелювання міжнародного права, системи забезпечення міжнародного миру та безпеки, євроатлантичної співпраці. Проте зазначено, що Український народ демонструє високий розвиток європейської культури і свідомості, ідентичності й стійкості, потенціал бути рушієм модернізації національного, наднаціонального і міжнародного правопорядків.

Мають місце спроби перешкодити Україні в консолідації демократичної європейської і світової спільноти через змушення до підписання в різних варіантах мародерських принизливих “найкращих вигідних угод в історії” (great best deals). Адже реалізація такого задуму позбавить демократичний світ ядра, рушійної сили сучасної демократії – Україну. Незважаючи на наполегливе бажання зруйнувати існуючу систему забезпечення світового правопорядку, глобальної економіки та євроатлантичної безпеки, з великою ймовірністю можна спрогнозувати цілковите припинення панамериканського світового панування. Тому лідерство

© Наталія Камінська, Володимир Демиденко, 2025

Наталія Камінська, Володимир Демиденко

в утвердженні цінностей поваги до прав і свобод людини, демократії, верховенства права як базових постулатів якісно нового європейського, а в перспективі й світового, правопорядку має взяти на себе ЄС.

На основі здійсненого аналізу сформульовано пропозиції щодо потреби удосконалення установчих документів ЄС, порядку вироблення та прийняття рішень у ЄС, вирішення безпекового питання для ЄС шляхом негайного приєднання України до ЄС як найбільш ефективний спосіб згортання авторитарно-імперіалістичних амбіцій московії.

Ключові слова: Україна; свобода; демократія; безпека; верховенство права; права людини; оборона; правопорядок; праворозуміння; Європейський Союз; утвердження; міжнародне право; цифровий простір; публічна влада.

На нашу думку, нині людська цивілізація переживає одні з найбільш кардинальних тектонічних змін, що на перший погляд не помітні або не усвідомлені широким загалом. При цьому ці метаморфічні зміни мають доволі дивовижну характеристику. Так, з одного боку, людство впевнено крокує до широкомасштабного втілення в усі сфері функціонування людини, суспільства, держави й космічного всесвіту технологій штучного інтелекту, блокчейну, хмарних обчислень, комунікації на основі нейронних чіпів, імплантованих у людський мозок та інших технологічно-інноваційних рішень, що вже в недалекій перспективі здатні абсолютно змінити людське буття, його цінності, засоби, можливості, швидкісні показники обміну інформацією тощо. Адже ці технології пропонують обманути смерть, завантаживши наш розум у хмару, де ми зможемо жити в цифровому вигляді цілу вічність, говорять про штучний інтелект як про агента прийняття рішень, який може з математичною точністю судити про те, що є оптимальним, а що ні, формують загальний штучний інтелект (AGI) – гіпотетичну систему, яка може перевершити людські здібності¹. Окремим цікавим напрямом є дослідження у сфері військового штучного інтелекту².

Варто погодитися з позицією генерального директора Google Сундара Пічаї, що людство стоїть лише на початку розвитку ери штучного інтелекту та останній стане найбільшою зміною в житті людської цивілізації³. Своєю чергою співзасновник Microsoft Біл Гейтс вважає, що штучний інтелект – це не маркетинговий хід, а вже наша реальність, що приведе в майбутньому до заміни людей у більшості процесів та відповідно – зникнення всіх професій за рідкісним винятком⁴. Водночас, на нашу думку, для людської цивілізації при впровадженні наведених вище інноваційних інформаційно-комунікаційних рішень у трансформації світової системи вельми важливо зберегти

¹ Samuel Sigal, 'Silicon Valley's vision for AI? It's religion, repackaged' (2023, Sep. 7) <<https://www.vox.com/the-highlight/23779413/silicon-valleys-ai-religion-transhumanism-longtermism-ea>> (accessed 27.03.2025).

² Elke Schwarz, *Death Machines: The Ethics of Violent Technologies* (Manchester University Press 2018).

³ Google CEO Sundar Pichai at Paris AI summit: "We're still in the early days of AI ... and yet..." (Feb. 11, 2025) <<https://timesofindia.indiatimes.com/technology/tech-news/google-ceo-sundar-pichai-at-paris-ai-summit-were-still-in-the-early-days-of-ai-and-yet/articleshow/118134007.cms>> (accessed 27.03.2025).

⁴ Scott Younker, 'Bill Gates just predicted the death of every job thanks to AI – except for these three' (March 26, 2025) <<https://www.tomsguide.com/ai/bill-gates-just-predicted-the-death-of-every-job-thanks-to-ai-except-for-these-three>> (accessed 27.03.2025).

їх антропоцентричне спрямування на основі демократії, свободи, безпеки та верховенства права. Адже процеси, що відбуваються, демонструють настирливе бажання авторитарних режимів й окремих егоцентричних лідерів зруйнувати існуючі (хоча й доволі анемічні) системи міжнародної безпеки, демократичного врядування та й, без перебільшення, у підсумку – знищити людство. Більше того, ці процеси після неспровокованого повномасштабного вторгнення росії в Україну набувають геометричної прогресії.

Ми цілком поділяємо позицію В. Залужного, що третя світова війна вже триває й лише набирає нових учасників, жертв, потрясінь і руйнувань⁵. Визначальними рисами цієї третьої світової війни є її гібридний характер, з огляду на домінування в її структурі інформаційно-дестабілізаційних кампаній, просякнутих цинізмом, відвертою брехнею, маніпулюванням і пропагандою, що, як не прикро, лунають від представників держав – колишніх лідерів демократичного світу, а нині потенційних геополітичних та еконімічних “карликів”.

Третя світова війна слугує своєрідним ефективним випробуванням життєздатності міжнародного права, міжнародної безпеки, євроатлантичної інтеграції, інших базових інструментів підтримання міжнародного миру та комунікації. Перші результати такого екзаменування доволі невтішні – переважна більшість міжнародних міжурядових організацій як універсального (ООН, Міжнародна морська організація, Міжнародний фонд сільського господарства (IFAD), МАГАТЕ та ін.), так і регіонального характеру (НАТО, ОБСЄ, Вишеградська група (V4) виявилися недієвими та кволими в протидії руйнуванню існуючої системи світового правопорядку. Їх учасники не готові захищати ті цінності, на яких вони були засновані – свобода, демократія, безпека, верховенство права тощо. Світ уже ніколи не повернеться до зруйнованої системи міжнародної безпеки. Водночас на її місці вже зароджується нова система забезпечення міжнародного миру, безпеки і правопорядку. Однак важливе питання: на яких ідеалах вона буде заснована? На стандартах поваги до людини, її життя, свободи, демократії чи, навпаки, на цензурі, пропаганді, цинічній брехні, диктатурі, воєнній силі та агресії, ядерній зброї?

Як не парадоксально звучить, але саме Український народ та Українська держава шляхом безкомпромісного героїчного протистояння ворогу, що в десятки разів ресурсно переважає, демонструє світовій спільноті ті цінності, на яких має бути засновано новий світовий правопорядок, об’єднує представників різних держав і географічних регіонів навколо спільної мети – виживання цивілізованого світу, наповнює новим змістом споконвічні моральні надбання та стандарти, демонструє готовність непримирен-

⁵ ‘World War III has already begun’: Ukraine’s former military chief sounds big warning for the world (The Economic Times Nov 22, 2024) <<https://economictimes.indiatimes.com/news/international/global-trends/world-war-iii-has-already-begun-ukraines-former-military-chief-sounds-big-warning-for-the-world/articleshow/115550445.cms?from=mdr>> (accessed 27.03.2025).

но боротися за ці ідеали навіть в умовах неусвідомлення представниками держав цивілізованого світу їх важливості, надихає інші країни, міжнародні організації до системної, комплексної, раціональної протидії об'єднаним авторитарним режимам та схибленим їх лідерам.

Проте формування нового світового порядку потребує повноцінного науково-експертного супроводження з метою висвітлення вагомості таких духовно-ідеологічних цінностей: свобода, мир, демократія, безпека й верховенство права – як основоположних постулатів існування та стабільного перспективного розвитку людської цивілізації. На часткове вирішення цих завдань і спрямована ця публікація.

Генеza становлення, регламентації й модернізації цінностей ЄС

Ще в Паризькому договорі про заснування Європейського співтовариства з вугілля та сталі 1951 р. і Римських договорах 1957 р., а саме Договорі про заснування Європейського економічного співтовариства і Договорі про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії, підписаних Францією, Італією, Німеччиною, Бельгією, Люксембургом, Нідерландами, було закладено основу зміцнення солідарності та відкрито шлях до європейської інтеграції, сприяння економічному розвитку, підвищенню життєвого рівня в державах – членах Співтовариства⁶. Останні у післявоєнний час створювались відповідно до положень Статуту ООН, маючи намір зберігати й зміцнювати мир і свободу, створити інструменти економічної інтеграції тощо. Пізніше Єдиним європейським актом 1986 р. регламентовано спільні зусилля розвитку демократії, сприяння реальному просуванню до Європейської єдності, спираючись на основні права, насамперед на право свободи, рівності і соціальної справедливості; положення про європейську ідею, принципи демократії та прав людини, підтримку миру і міжнародної безпеки⁷.

Водночас Договір про ЄС (Маастрихтський договір), підтверджуючи вищезгадані цінності й принципи, певною мірою їх розширив, акцентуючи на принципах свободи, демократії, верховенства права, поваги до прав людини та основних свобод, прагненні поглибити солідарність народів, запровадження принципів стабільного розвитку і субсидіарності, спільного громадянства, спільної оборони і таким чином зміцнювати європейську ідентичність та незалежність заради миру, безпеки та поступу в Європі та в усьому світі⁸. Зрештою, дієвими інструментами їх реалізації вбачались: функціонування простору свободи, безпеки і справедливості (юстиції), здійснення

⁶ Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017?lang=en#Text> (дата звернення 27.03.2025).

⁷ Єдиний європейський акт 1986 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_028#Text> (дата звернення 27.03.2025).

⁸ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2016/oj/eng> (accessed 27.03.2025).

спільної зовнішньої і безпекової політики, хоча формування спільної оборонної політики залишилось швидше наміром. На нашу думку, важливим юридичним інструментом виявилось *acquis communautaire* (*acquis* ЄС), визначена мета Євросоюзу щодо його збереження і доповнення задля забезпечення ефективності механізмів та інституцій Спільноти тощо.

Фактично в рамках Лісабонського договору 2007 р. прямо виокремлено цінності, на яких базується ЄС, – повага до людської гідності, свобода, демократія, верховенство права, рівність, повага до прав людини, зокрема осіб, що належать до меншин; плюралізм, недискримінація, толерантність, правосуддя, солідарність, рівність жінок і чоловіків. При цьому мета Союзу регламентована ст. 3 і передбачала підтримання миру, власних цінностей і добробуту своїх народів. Способи і механізми її досягнення забезпечено було системно й багатопрофільно, включаючи заснування згаданих просторів, внутрішнього ринку заради сталого розвитку Європи, підтримання економічної, соціальної і територіальної єдності держав-членів, їх солідарності, зобов'язання дотримуватися принципів рівності громадян і представницької демократії, повагу культурного й мовного розмаїття, захист і збагачення культурної спадщини Європи тощо⁹.

Слід підкреслити вкотре, що важливим є визнання прав і свобод, цінностей і принципів, закріплених у Хартії основоположних прав Європейського Союзу 2000 р.¹⁰ Як зауважують її творці, Хартія – не тільки правотворчий акт, джерело права, вона закріплює також загальні фундаментальні цінності, відповідно до яких побудована структура документа: людська гідність, свободи, рівність, солідарність, права громадян, справедливість. Вона якісно переосмислює положення Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, висуваючи на перше місце захист гідності людини як основи загальнолюдських основних прав, свобод і цінностей¹¹. Незважаючи на назву цього документа, вбачаємо доцільним акцентувати на комплексному підході, застосованому при регламентації у Хартії цінностей і принципів, стандартів тощо. Власне спостерігається конкретизація їх таким чином, на підставі чого виокремлено й визначено засади регулювання і реалізації права на життя, права на недоторканність особистості, права на свободу та безпеку, права на притулок; свободи мистецтва та науки; свободи

⁹ Consolidated versions of the Treaty on European Union (n 8) ; Н Камінська, 'Правові цінності Європейського Союзу та їх вплив на національні правопорядки' [2024] 7 Право України 56–77. DOI: 10.33498/louu-2024-07-056

¹⁰ Charter of Fundamental Rights of the European Union <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/char_2012/oj/eng> (accessed 27.03.2025); М Tomášek, V Šmejkal та ін., *Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС* (Wolters Kluwer CR 2024) 1780; Джеймс Дрю, 'Звіт про застосування Хартії основних прав ЄС фокусується на фінансуванні ініціатив, які зміцнюють цінності ЄС' (Жовтень 14, 2024) <<https://uk.eureporter.co/politics/eu-charter-of-fundamental-rights/2024/10/14/report-on-application-of-eu-charter-of-fundamental-rights-focuses-on-funding-of-initiatives-that-reinforce-eu-values>> (дата звернення 27.03.2025).

¹¹ С Добрянський, 'Юридичне гарантування основоположних прав людини у Європейському Союзі: проблеми та перспективи' [2016] 3(86) Вісник Національної академії правових наук України 151–161.

думки, совісті та релігії; свободи підприємництва; права на колективні переговори та дії, прав дитини, прав людей похилого віку, права на належне врядування, права доступу до документів, заборони тортур та нелюдського або принизливого поводження або покарання, заборони рабства та примусової праці, захисту персональних даних; захисту прав споживачів; захисту у випадку переміщення, видворення або екстрадиції; інтеграції осіб з інвалідністю; дипломатичного та консульського захисту; презумпції невинуватості та права на захист; доступу до послуг загального економічного значення; заборони дитячої праці та захисту молоді на роботі; охорони навколишнього середовища; рівності перед законом, рівноправності жінок і чоловіків, недопущення дискримінації тощо. Як запевняють сучасні дослідники, Хартія є доволі вдалою спробою кодифікації європейського права в галузі прав людини та визначила можливі перспективи та напрями подальшого розвитку. Це простежується в принципово новому підході до побудови каталогу прав людини, виступаючи своєрідним рамковим орієнтиром для проєктування загальноєвропейського стандарту прав людини¹².

Безумовно, перелік документів, де регламентовано цінності ЄС на наднаціональному рівні не вичерпується проаналізованими вище. Водночас закономірним є висновок про значний прогрес у динаміці їх конституювання та забезпечення дієвих механізмів реалізації, так само як і модернізації правової, організаційно-інституційної, ідеологічної, інших основ самих цінностей ЄС. Важливі не лише їх декларування, деталізація, а й передбачена відповідальність у випадку встановлення “існування постійного та істотного порушення однією з держав-членів цінностей”, фактично даючи підстави стверджувати, що поняття цінності перетворилось з політичної та філософської категорії на правову категорію права ЄС¹³.

Вивчення генези цінностей і становлення їх системи регламентації дає підстави зауважити, що в попередні історичні періоди розвитку української державності, особливо із заснуванням грецьких міст-полісів у Південному Причорномор’ї, запровадженням християнства в Київській державі, розвитком конституційних і дипломатичних традицій Запорозької Січі, згодом Української Народної Республіки, яскраво проявлялась прихильність до інститутів демократії, поваги прав людини, людської гідності, свободи, верховенства права, рівності, недискримінації тощо. Саме на них нині засновані організація і функціонування ЄС, права ЄС, відносини з іншими державами. Зрештою, на нашу думку, очевидним є взаємовплив кращого досвіду конституційно-правової регламентації загальновизнаних цінностей окремих держав, що набуває відображення у європейських і міжнародно-

¹² Н Янчук, ‘Хартія Європейського Союзу про основні права – нова віха розвитку стандартів прав людини’, *Проблеми реалізації прав, свобод і законних інтересів суб’єктів права в Україні: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції* (А Олійник, Ю Оніщик ред, КНУТД 2023) 131–136.

¹³ В Мотиль, ‘Зародження та розвиток цінностей Європейського Союзу’ [2024] 85(4) Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право 300–307.

правових стандартах, актах обов'язкового чи рекомендаційного характеру. Властиво, що, незважаючи на тривале перебування України під впливом росії – найбільшої держави-агресорки з домінуванням гібридно-терористичної спрямованості в історії людства, наша держава реалізувала міжнародну правосуб'єктність на універсальному й регіональному рівнях, брала й бере активну участь у процесах інтеграції й глобалізації, утвердженні європейських і загальноцивілізаційних цінностей, еволюції європейської правової традиції.

В Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. підтверджується, що Євросоюз побудований на спільних цінностях, а саме: демократії, повазі до прав людини і основоположних її свобод та верховенстві права, що є ключовими елементами цієї Угоди. Зокрема, у ст. 3 визначено: верховенство права, належне врядування, боротьба з корупцією, боротьба з різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризмом, сприяння сталому розвитку і ефективній багатосторонності є головними принципами для посилення відносин між сторонами. Далі акцентується, що співробітництво у сфері зовнішньої та безпекової політики ґрунтується на спільних цінностях і спільних інтересах; Україна, ЄС та держави-члени підтверджують свою відданість принципам поваги до незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів (ст. 7); на особливому значенні утвердження верховенства права. Співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки відбуватиметься на основі принципу поваги до прав людини та основоположних свобод (ст. 14)¹⁴.

Останнє десятиліття засвідчує значну динаміку системи цінностей і європейських стандартів у зв'язку з реалізацією Цифрового порядку денного для Європи, становленням Цифрового союзу, заснованого на Єдиному цифровому ринку. У результаті схвалено значну кількість законодавчих ініціатив, створено близько 40 нових прав і свобод у цифровій економіці, де традиційні свободи руху осіб, капіталу і послуг реалізуються онлайн, виокремлено гарантії їх безпеки і захисту, нові правила ЄС забороняють онлайн дискримінацію і т. д. Прийняття Акта про штучний інтелект 2024 р.¹⁵ має забезпечити безпеку й дотримання прав громадян при застосуванні штучного інтелекту. Поряд із Загальним регламентом ЄС про захист даних¹⁶ цей

¹⁴ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text> (дата звернення 27.03.2025).

¹⁵ Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) <<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>> (accessed 27.03.2025).

¹⁶ Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 р. про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про ска-

документ значно вплинув на інші регіональні та національні правопорядки. Своєю чергою знаковим стало і прийняття Рамкової конвенції Ради Європи про штучний інтелект і права людини, демократію та верховенство права 2024 р.¹⁷, зобов'язання за якою спрямовано на держави – члени ЄС, що водночас є державами – членами Ради Європи. Спостерігається активізація багатосторонньої співпраці в напрямі гарантування захисту прав і безпеки споживачів, зокрема, регуляторні органи США, ЄС і Великої Британії підписали спільну заяву щодо забезпечення ефективної конкуренції у сфері штучного інтелекту 2024 р.

Як відомо, Україна ратифікувала Угоду між Україною та Євросоюзом про участь України у програмі Європейського Союзу “Цифрова Європа” (2021 – 2027)¹⁸, що сприятиме інтеграції у Єдиний європейський цифровий простір, забезпеченню конкурентоспроможності в європейському дослідницькому та інноваційному просторі. Звісно, війна внесла корективи в темпи розвитку не тільки цієї галузі, як і визначення пріоритетності існуючих цінностей на національному і загальноєвропейському рівнях. Проте, на нашу думку, будь-які заходи, у т. ч. цифрової трансформації національної економіки, сектору безпеки й оборони та багато інших, покликані сприяти взаємовигідній участі України у загаданих просторах, загалом набуттю членства у Євросоюзі.

Як запевняють дослідники, набули поширення нетипові та нові особливі форми демократії, зокрема електронна демократія, у межах механізмів прямої електронної демократії вже активно функціонує моніторингова демократія, технологія блокчейн та ін.¹⁹ Саме вони сприяють не лише суттєвим змінам характеру участі громадян у публічно-владних процесах, а й якісній модернізації форм і способів участі громадян, місцевих жителів у різноманітних платформах опитувань, обговорень, внесення ініціатив і петицій та інших способів партисипативної або учасницької демократії локального, регіонального, національного і наднаціонального вимірів.

Зрештою, значна кількість учених звертають увагу на концепції войовничої демократії, обороноздатної демократії або демократії, здатної себе захистити. На думку Ю. Барабаша і Г. Берченка, войовнича демократія визначається як правове обмеження демократичних свобод з метою ізоляції демократичних режимів від загрози повалення законними засобами. У майбутньому, після перемоги у війні проти агресора, без комплексного рефор-

сування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text> (дата звернення 27.03.2025).

¹⁷ Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law (2024) <<https://edoc.coe.int/en/artificial-intelligence/11926-council-of-europe-framework-convention-on-artificial-intelligence-and-human-rights-democracy-and-the-rule-of-law.html>> (accessed 27.03.2025).

¹⁸ Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу “Цифрова Європа” (2021–2027): Закон України від 23.02.2023 № 2926-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2926-20#Text>> (дата звернення 27.03.2025).

¹⁹ М Михайлов, ‘Нетипові (допоміжні) форми безпосередньої демократії: теорія та конституційно-правове регулювання’ (автореф дис канд юрид наук, 2019) 20.

мування базових розділів Основного Закону України не обійтися. Тому ці автори пропонують чітко сформулювати ставлення до тоталітарних ідеологій та їх пропаганди: комунізму, фашизму, нацизму і з огляду на нинішні події, – “рашизму” – нової ідеології та її тоталітарної практики, яку втілює в життя агресор, загроза йде із середини суспільства, що може страждати на колективний нарцисизм тощо²⁰. Як зазначає О. Стойко, концепція войовничої демократії покликана посилити здатність демократичних інститутів протистояти зловживанню інструментами демократії для її ослаблення та знищення²¹. Отже, досвід України демонструє потребу ґрунтовного вивчення особливостей згаданих концепцій задля їх раціонального і перспективного використання, розробки й удосконалення стратегій та інструментів впровадження.

У цьому контексті варто виокремити як ніколи актуальну “Білу книгу європейської оборони”, оприлюднену Європейською Комісією 2025 р. Йдеться про стратегічний план розвитку обороноздатності, разом з економічним проєктом ReArm Europe/Readiness 2030, що визначає фінансові інструменти збільшення інвестицій у оборонний потенціал країн ЄС. Тобто спостерігається поєднання оборонних, безпекових, фінансово-економічних, інвестиційних пріоритетів і засобів для зміцнення обороноздатності Європи, зокрема, серед пріоритетних проблем держав – членів ЄС, що мають вирішальне значення – протиповітряна та протиракетна оборона, артилерійські системи, боєприпаси і ракети, безпілотники, військова мобільність, штучний інтелект, кібербезпека і т. п.²²

Проблеми реалізації свободи, демократії, безпеки та верховенства права в умовах сучасних викликів і загроз

У 2022 р., на початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, експікерка Палати представників США Ненсі Пелосі заявила, що сучасна війна в Україні – це зіткнення цивілізованого демократичного світу та нецивілізованого – диктаторського²³. Погоджуючись з цим, вважаємо, що від того, на яких умовах завершиться ця війна, чи понесе агресор заслужене покарання, залежить майбутнє не лише України, а й ЄС та, без перебільшення, всього світу. Адже ймовірні два варіанти розвитку подій. Один з них – перемога України за активної підтримки коаліції її партнерів над росією та пособниками російської агресії (Білоруссю, що надавала територію для атак на Україну; Іраном, який постачав дрони-камікадзе “Shahed” та технології їх ви-

²⁰ Ю Барабаш, Г Берченко, ‘Чи здатна захистити себе демократія в умовах війни? (на досвіді державного будівництва під час російської агресії)’ [2023] 1 Право України 54–75.

²¹ О Стойко, ‘Войовнича демократія: демократія та її вороги у політико-правовому контексті’ [2023] 5 Політикус 98–102.

²² Commission unveils the White Paper for European Defence and the ReArm Europe Plan/Readiness 2030 <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_793> (accessed 27.03.2025).

²³ Thomas Meaney, ‘Putin Wants a Clash of Civilizations. Is ‘The West’ Falling for It?’ (March 11, 2022) <<https://www.nytimes.com/2022/03/11/opinion/nato-russia-the-west-ukraine.html>> (accessed 27.03.2025).

робництва; Північною Кореєю, яка передавала росії артилерійські снаряди, балістичні ракети та надсилала своїх військових; низки інших переважно авторитарних держав, що спонсорували росію через економічну та технологічну підтримку).

За цих умов модернізований європейський і світовий порядок з оновленими механізмами, засобами та інституціями забезпечення сталого міжнародного миру та безпеки буде заснований на основі поваги до людини, її життя, прав і свобод, безпеки, демократії, верховенства права. Власне такі ідеологеми для демократичної європейської та світової спільноти після проходження “чистилища” третьої світової війни не будуть пустими гаслами, а саме цінностями, за які варто боротися та, без перебільшення, віддати життя. Інакше його безславно відберуть авторитарні пройдисвіти, що очолюють антидемократичні держави (наприклад, тисячі, іноді – сотні тисяч російських та корейських військових, що ганебно загинули за реалізацію бажання своїх тиранів-авантюристів і наближених до них олігархів і лакеїв безстроково продовжити своє нікчемне перебування у владі).

Проте не варто абсолютно відкидати та знімати з порядку денного й інший варіант розвитку подій – повільну капітуляцію України за активного тиску політичних та економічних банкрутів від США та тихої мовчазної згоди лідерів європейських демократичних держав. Тримання в полі зору такої модельної ситуації сформує можливість напрацювати й у перспективі реалізувати комплекс політичних, військових, економічних, духовно-ідеологічних заходів, спрямованих на протидію наведеній вище стратегічній поразці вільного світу, акумулювання та об’єднання його ресурсів для протистояння ворогу. Останній вже нині націлений на руйнування євроатлантичної співпраці та безпеки, на нівелювання тих цінностей, на яких вона була заснована – демократія, свобода, безпека, верховенство права, людина – як найвища соціальна цінність.

Як неодноразово підтвердило життя, відсутність концентрації світової та європейської спільноти на наведених вище духовних орієнтирах; сподівання, що ці пріоритети самоствердяться; відсутність стійкого бажання їх обстоювати – призводить лише до руйнування міжнародного права та права ЄС, розмивання їх ідеалів, принципів і цінностей, переростання спочатку певних локальних конфліктів у міждержавні війни, третю світову війну. Наприклад, можна згадати російсько-грузинську війну 2008 р. у Південно-Кавказькому регіоні, що практично призвела до втрати суверенітету Грузії над частиною її території – Абхазією та Південною Осетією. Власне тоді міжнародні міжурядові організації, держави, провідні економіки, світові політичні лідери майже не зреагували на цю російську колоніальну експансію. Замість ініціювання питання та вжиття заходів про притягнення до міжнародно-правової відповідальності завойовника, запровадження всебічних санкцій зусиллями міжнародної спільноти та міжнародних інституцій була від-

дана перевага політиці “задобрення” агресора²⁴. Зокрема, максимум, на що спромігся тоді ЄС, – це тиснути на президента Грузії щодо підписання плану перемир’я. Своєю чергою Європарламент схвалив висновки доповіді комісії ЄС на чолі з Гайді Тальявіні з розслідування обставин конфлікту в Південній Осетії. Відповідно до висновків комісії ЄС, як не парадоксально, зазначену війну розв’язала Грузія. Проте росія провокувала Грузію на ці дії²⁵.

Як наслідок, відсутність належної реакції з боку ООН, ЄС, Ради Європи, ОБСЄ та інших міжнародних міжурядових організацій, держав, політичних лідерів фактично зумовила продовження агресії росії вже проти України. Власне агресор 2014 р. з використанням форм і методів сучасної гібридної війни окупував Автономну Республіку Крим та окремі райони Донецької і Луганської областей України. Варто погодитися з експрем’єр-міністром Великої Британії Борисом Джонсоном, що Захід зробив жахливу помилку, не покаравши путіна за вторгнення у Крим²⁶.

Проте, на нашу думку, сьогодні, у 2025 р., в умовах третьої світової війни, загрози, що нависли над вільним світом, його цінностями та принципами, є на порядок масштабнішими та апокаліптично загрозливішими порівняно з попередніми роками. Такий результат саме й зумовлений відсутністю належної реакції світової та європейської демократії на експансію авторитарних режимів, які концентрують свої зусилля в російській військовій агресії нині в Україні, а в недалекій перспективі, – ймовірно, вже у європейських державах (Балтії, Польщі, Румунії, Болгарії та ін.).

Кардинальна відмінність сьогодення те, що донедавна лідер демократичного світу, євроатлантичної співпраці та безпеки системно, послідовно й, головне, неймовірно швидко втрачає свої позиції в утвердженні та забезпеченні цінностей демократії. При цьому ключовим аспектом є не якась випадковість, а цілеспрямована комплексно інтегрована діяльність щодо руйнування здобутків демократії як у себе в країні, так і загалом у світі. Вона ґрунтується на баченні, що демократія не є ефективною формою реалізації державної влади. Зокрема, у США (і в інших державах) набули певної популярності думки американського ультраправого програміста та блогера Кертіса Ярвіна (псевдонім – Менсіус Молдбаг), що загалом іменуються як “таємне просвітництво”. На думку Менсіуса Молдбага, демократичний політичний режим є неефективним, відірваним від реальності та приреченим на крах. Він у своїх блогах порівнював демократію із релігією. Позаяк, на його думку, закони, що панують у демократичних суспільствах, є своєрідними священними книгами, які мають довільну інтерпретацію.

²⁴ В Демиденко, ‘Аксіологія нового світового порядку: право сили чи сила права’, *Матеріали круглого столу “Загальнотеоретичні аспекти захисту прав людини в умовах сьогодення”* (НАВС 2024) 62–65.

²⁵ Report Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia <http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/30_09_09_iiffmgc_report.pdf> (accessed 27.03.2025).

²⁶ Boris Johnson: West made terrible mistake by failing to punish Vladimir Putin for Crimea invasion <<https://www.telegraph.co.uk/politics/2022/03/14/boris-johnson-west-made-terrible-mistake-failing-punish-vladimir>> (accessed 27.03.2025).

При цьому обов'язковий ритуал у демократіях – вибори та претензія на універсалізм (відкидання та несприйняття недемократичних політичних режимів). Водночас Менсіус Молдбаг вважає, що президенти, конгресмени й представники виконавчої влади тощо насправді не є владою. Це обслуга собору – прошарку безіменних чиновників, що загалом іменується як “глибинна держава” (англ. Deep State). Найбільш успішною формою правління буде корпоративна держава²⁷. Адже керівники корпорацій, на його переконання, не обмежені будь-якими демократичними ритуалами, а тому вони є успішними.

Варто наголосити на хибності таких поглядів. Позаяк, як правило, у корпорацій є наглядові ради, що сформовані з метою корегування політики керівника корпорації. Там, де відсутні відповідні наглядові ради (ради директорів або інвесторів) для спрямування роботи компанії, непоодинокі випадки банкрутства корпорації, у разі помилкових рішень і діяльності керівника корпорації. Наприклад, компанія Tesla, яку продовжує очолювати Ілон Маск, за неповні три місяці його перебування на посаді керівника Департаменту ефективності уряду (Department of Government Efficiency, DOGE) зазнала різкого падіння капіталізації на 45 % і, на нашу думку, як ніколи близька до банкрутства²⁸. Аналогічних прикладів можна навести чимало, тому помилково вважати найбільш ефективним корпоративне управління, що здійснюється авторитарно главою корпорації.

Водночас свого часу на сайті “Vox” було опубліковано інтерв'ю та інтелектуальний профіль Кертиса Ярвіна. Він обстоював позицію, що демократія – це застаріле марнославство, якого американській системі варто позбутися. На його думку, наступна фаза політичної еволюції включає вдячне прийняття диктатури та/або монархії, щоб реальні сили, які керують світом, могли виконувати свою роботу без усієї безглуздої та брудної тіньової гри масового консенсусу²⁹. При цьому вагомим аспектом є те, Кертис Ярвін – “неореакційний” мислитель і ультраправий блогер має серйозний інтелектуальний вплив на ключових фігур адміністрації Дональда Трампа. Після перемоги на виборах дії та риторика Трампа і його помічників дуже нагадують публічні пропозиції Ярвіна щодо взяття автократичної влади в Америці³⁰. Про істинність такого бачення також вказує книга “Проект 2025 – Мандат

²⁷ Mark Sedgwick (ed), *Key Thinkers of the Radical Right: Behind the New Threat to Liberal Democracy* (Oxford Academic 2019) <https://doi.org/10.1093/oso/9780190877583.001.0001>

²⁸ Chris Kirkham, ‘Tesla’s market cap drops by nearly half: Is Elon Musk’s EV party over?’ (The Reuters 2025. 10 March) <<https://www.usatoday.com/story/money/business/2025/03/10/tesla-market-cap-drops-nearly-half/82231517007>> (accessed 27.03.2025); Wei Huang, ‘Understanding Tesla’s Financial Strength: Analysis of Financial Reports and DuPont Analysis’ [2023] 6 *Highlights in Business, Economics and Management* 250–261. DOI: 10.54097/hbem.v6i.6325

²⁹ Chris Lehmann, ‘The Reactionary Prophet of Silicon Valley’ (The Nation. 2022. October 27) <<https://www.thenation.com/article/politics/curtis-yarvin>> (accessed 27.03.2025).

³⁰ Jason Wilson, ‘He’s anti-democracy and pro-Trump: the obscure ‘dark enlightenment’ blogger influencing the next US administration’ (The Guardian. 21 Dec. 2024) <<https://www.theguardian.com/us-news/2024/dec/21/curtis-yarvin-trump>> (accessed 27.03.2025).

на лідерство: Обіцянка консерваторів”³¹, де розглядаються шляхи реформування глибинної держави (англ. Deep State) у США. Конкретні кроки МАГА (Make America Great Again) у контексті реалізації “Проекту 2025 – Мандат на лідерство: Обіцянка консерваторів” ми вже можемо спостерігати. На нашу думку, їх можна охарактеризувати як хаотичне руйнування інституцій США, що в підсумку призведе до демонтажу засад правової, демократичної держави в США та мінімізації геополітичної ролі США у світі як поборника демократії. Більше того, у такому контексті щодо ролі США у світі не доводиться говорити після низки заяв і дій Трампа та його адміністрації про Гренландію, Панамський канал, Канаду, Мексику, Японію та інші держави, міжнародні організації.

З огляду на наведене загалом стає зрозумілим, у якому контексті розвиватиметься зовнішня і внутрішня політики США щодо світового правопорядку. Водночас постає питання щодо ймовірної трансформації європейського бачення правопорядку на континенті. Актуалізація цього питання особливо посилилася після виступу віцепрезидента США Джей Ді Венса на 61-й Мюнхенській конференції з безпеки. Він замість того, щоб зосередитися на війні, яка палає в Україні, використав свій дебют на міжнародній арені, щоб неконструктивно й огульно критикувати європейських союзників США щодо імміграції, свободи слова, натякаючи, що європейський істеблішмент є анти-демократичним. Джей Ді Венс звинуватив їх у ігноруванні волі свого народу та поставив під сумнів – для захисту яких спільних цінностей вони справді об’єдналися зі США. Цей виступ віцепрезидента США, як і попередні неодноразові заяви Трампа, що США не будуть захищати європейських членів НАТО, створили серйозні загрози євроатлантичній безпековій співпраці, а точніше – фактично її зруйнували. Віднині забезпечення європейського правопорядку на основі демократії, свободи, безпеки і верховенства права є виключним клопотом самих держав європейського континенту.

На нашу думку, така політика США зумовлена тим, що за останні десятиліття ЄС набув вагомості правосуб’єктності та його голос на міжнародній арені лунає дедалі переконливіше. Варто згадати, що після Другої світової війни Європа була розділена на дві геополітичні зони впливу: західну частину континенту, пов’язану з США і НАТО, та східну частину, що опинилася під впливом “совітської влади” у межах держав Варшавського договору. Цей поділ закріпився у формі біполярної системи міжнародних відносин. На нашу думку, нині біполярна система міжнародних відносин зруйнована. І певні представники, як США, так і росії, хочуть її відновити шляхом втілення імперіалістичних планів цих двох суб’єктів протягом 2025–2026 рр. Адже у випадку хоча б “відносної перемоги” України, остання беззаперечно доєднається до ЄС, що значно збільшить його вагомість. Внаслідок та-

³¹ Mandate for Leadership: The Conservative Promise. Project 2025 <https://static.project2025.org/2025_MandateForLeadership_FULL.pdf> (accessed 27.03.2025).

кої інтеграції не дослухатися до бачення ЄС про європейський і світовий правопорядок у інших суб'єктів на міжнародній арені вже не вийде. Саме тому й ставляться перепони щодо майбутньої інтеграції України до ЄС у різних варіантах мародерських принизливих угод, що настирливо проштовхуються діючою адміністрацією США. Для останньої, які б воєнні злочини не вчиняв російський лідер та продовжував ігнорувати позицію щодо хоча б припинення вогню, він все одно залишається “хорошим хлопцем”, з яким приємно вести діалог Трампу. У цьому випадку ставиться мета: а) зберегти обличчя президента США щодо хоча б наближеного виконання передвиборних обіцянок про зупинення війни; б) легітимувати на міжнародній арені воєнного злочинця – очільника росії; в) зняти санкції з агресора з метою заробітку на посередництві в торгівлі або видобутку російських корисних копалин.

На нашу думку, навіть за умови розвитку найбільш негативного сценарію щодо припинення війни в Україні (progressive submission), ідеологи наведеної нежиттєздатної конструкції нічого, окрім ганьби та втрати геополітичних, економічних та фінансових позицій, не отримають. Оскільки в цьому випадку віддані на поталу базові елементи світового та європейського правопорядку – свобода, демократія, безпека та верховенство права, що недопустимо! Не можна нехтувати загальноцивілізаційними та європейськими цінностями, принципами і стандартами.

Висновки. Агресивне неспровоковане широкомасштабне військове вторгнення росії в Україну з домінуванням сучасних гібридних і терористичних форм ведення війни, яке має за мету знищення Українського народу та демонтаж суверенітету України, її територіальної цілісності, приховує ще більш зловмисні злочинні наміри. Це повне руйнування та нівелювання міжнародного права, системи забезпечення міжнародного миру та безпеки, євроатлантичної співпраці. При цьому дії російського агресора є уособленням прагнень багатьох авторитарних режимів. Як наслідок, у цього “авторитарного клубу” є “здобутки” у сфері підризу основ міжнародного і європейського правопорядку, міжнародної і регіональної систем колективної безпеки.

Водночас складність ситуації нині катастрофічно зростає у зв'язку з долученням до цього доволі еклектичного альянсу авторитарних режимів колишнього лідера демократичного світу, а нині потенційного геополітичного та економічного “карлика” з антидемократичними прагненнями домінування серед антидемократій. Водночас авторитарні режими небезпідставно вважають, що забезпечення їх домінування у світі передбачає досягнення таких цілей: а) деморалізація та нівелювання цінностей світового та європейського правопорядку: свободи, демократії, безпеки та верховенства права та ін.; б) знищення глобальної економічної інтеграції демократичних держав, кластеризація світової економіки, руйнування світової фінансової системи. Від-

повідно звершення цих цілей означатиме крах цивілізованого світу та його прогресу.

Проте, як не парадоксально, у реалізації цього людиноненависницького плану є одна маленька, але вагома перепона. Це Україна та Український народ, що об'єднали й продовжують консолідувати навколо себе, цінностей нового світового та європейського правопорядку: свободи, демократії, безпеки та верховенства права – все нові й нові демократичні держави, що територіально знаходяться на різних континентах. Український народ демонструє високий розвиток європейської культури і свідомості, ідентичності й стійкості, потенціал бути рушієм модернізації національного, наднаціонального і міжнародного правопорядків. Фактично нині коло прихильників України, цінностей світового та європейського правопорядку набуває формалізованого характеру, з конкретними планами, етапами, шляхами зміцнення світової та європейської демократії. Саме тому і мають місце спроби перешкодити Україні в консолідації демократичної європейської і світової спільноти через змушення до підписання в різних варіантах мародерських принизливих “найкращих вигідних угод в історії” (great best deals). Адже реалізація такого задуму позбавить демократичний світ ядра, рушійної сили сучасної демократії – Україну.

При цьому, з огляду на наполегливе бажання американського лідера безповоротно зруйнувати існуючу систему забезпечення світового правопорядку, глобальної економіки та євроатлантичної безпеки, з великою ймовірністю можна спрогнозувати цілковите припинення панамериканського світового панування. Точка неповернення вже перейдена, вже нікому не вдасться відновити донедавна ключовий аспект міжнародних відносин – довіру до США як партнера або союзника.

Зважаючи на наведене, лідерство в утвердженні цінностей поваги до прав і свобод людини, демократії, верховенства права як базових постулатів якісно нового європейського, а в перспективі й світового, правопорядку має взяти на себе ЄС. І це дуже відповідальна місія, а провал її реалізації фактично означатиме кінець епохи демократій. Оскільки виклики, що постали нині перед ЄС, є дуже вагомими і фундаментальними. Позаяк на сьогодні ЄС виявився абсолютно не готовим до цієї відповідальної місії. Адже на європейському континенті, в Україні, триває війна понад 10 років, яка вже має реальну перспективу у 2025 р. перекинутися на територію держав – членів ЄС, а сам ЄС навіть не перебуває за столом переговорів. У ЄС немає єдиного знаменника як щодо підтримки України (перманентні кремлівські наративи Угорщини, Словаччини), так і навіть щодо власної оборонної політики (позиція Італії, Іспанії та ін., що безпековий аспект є актуальним для держав Балтії, Польщі, у крайньому випадку – Німеччини). Фактично натеper ЄС до певної міри спинився у своєму еволюційному розвитку. Усе це зумовлює гостру потребу в удосконаленні установчих документів ЄС, порядку виро-

блення та прийняття рішень у ЄС, вирішення безпекового питання для ЄС шляхом негайного приєднання України до ЄС як найбільш ефективний спосіб згорання авторитарно-імперіалістичних амбіцій московії та відповідне перспективне збільшення зони стабільності та процвітання через прийняття нових членів до ЄС.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Schwarz E, *Death Machines: The Ethics of Violent Technologies* (Manchester University Press 2018).

Edited and translated books

2. Sedgwick M (ed), *Key Thinkers of the Radical Right: Behind the New Threat to Liberal Democracy* (Oxford Academic 2019)
3. Tomášek M, Šmejkal V та in, *Komentar do Dohovoru pro funkcionuvannia YeS, Dohovoru pro YeS ta Khartii osnovopolozhnykh prav YeS* (Wolters Kluwer ČR 2024) (in Ukrainian).

Journal articles

4. Huang W, 'Understanding Tesla's Financial Strength: Analysis of Financial Reports and DuPont Analysis' [2023] 6 *Highlights in Business, Economics and Management* 250–261. DOI: 10.54097/hbem.v6i.6325
5. Barabash Yu, Berchenko H, 'Chy zdatna zakhystyty sebe demokratiia v umovakh viiny? (na dosvidi derzhavnoho budivnytstva pid chas rosiiskoi ahresii)' [2023] 1 *Pravo Ukrainy* 54–75 (in Ukrainian).
6. Dobrianskyi S, 'Iurydychne harantuvannia osnovopolozhnykh prav liudyny u Yevropeiskomu Soiuzi: problemy ta perspektyvy' [2016] 3(86) *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy* 151–161 (in Ukrainian).
7. Kaminska N, 'Pravovi tsinnosti Yevropeiskoho Soiuzu ta yikh vplyv na natsionalni pravoporiadky' [2024] 7 *Pravo Ukrainy* 56–77. DOI: 10.33498/louu-2024-07-056 (in Ukrainian)
8. Motyl V, 'Zarodzhennia ta rozvytok tsinnosti Yevropeiskoho Soiuzu' [2024] 85(4) *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia Pravo* 300–307 (in Ukrainian).
9. Stoiko O, 'Voiovnycha demokratiia: demokratiia ta yii vorohy u polityko-pravovomu konteksti' [2023] 5 *Politykus* 98–102 (in Ukrainian).

Newspaper articles

10. Boris Johnson: West made terrible mistake by failing to punish Vladimir Putin for Crimea invasion <<https://www.telegraph.co.uk/politics/2022/03/14/boris-johnson-west-made-terrible-mistake-failing-punish-vladimir>> (accessed 27.03.2025).
11. Google CEO Sundar Pichai at Paris AI summit: "We're still in the early days of AI ... and yet..." (Feb. 11, 2025) <<https://timesofindia.indiatimes.com/technology/tech-news/google-ceo-sundar-pichai-at-paris-ai-summit-were-still-in-the-early-days-of-ai-and-yet/articleshow/118134007.cms>> (accessed 27.03.2025).
12. Kirkham C, 'Tesla's market cap drops by nearly half: Is Elon Musk's EV party over?' (The Reuters 2025. 10 March) <<https://www.usatoday.com/story/money/business/2025/03/10/tesla-market-cap-drops-nearly-half/82231517007>> (accessed 27.03.2025).
13. Lehmann C, 'The Reactionary Prophet of Silicon Valley' (The Nation. 2022. October 27) <<https://www.thenation.com/article/politics/curtis-yarvin>> (accessed 27.03.2025).

14. Meaney T, 'Putin Wants a Clash of Civilizations. Is 'The West' Falling for It?' (March 11, 2022) <<https://www.nytimes.com/2022/03/11/opinion/nato-russia-the-west-ukraine.html>> (accessed 27.03.2025).
15. Sigal S, 'Silicon Valley's vision for AI? It's religion, repackaged' (2023. Sep. 7) <<https://www.vox.com/the-highlight/23779413/silicon-valleys-ai-religion-transhumanism-longtermism-ea>> (accessed 27.03.2025).
16. Wilson J, 'He's anti-democracy and pro-Trump: the obscure 'dark enlightenment' blogger influencing the next US administration' (The Guardian. 21 Dec. 2024) <<https://www.theguardian.com/us-news/2024/dec/21/curtis-yarvin-trump>> (accessed 27.03.2025).
17. 'World War III has already begun': Ukraine's former military chief sounds big warning for the world (The Economic Times Nov 22, 2024) <<https://economictimes.indiatimes.com/news/international/global-trends/world-war-iii-has-already-begun-ukraines-former-military-chief-sounds-big-warning-for-the-world/articleshow/115550445.cms?from=mdr>> (accessed 27.03.2025).
18. Younker S, 'Bill Gates just predicted the death of every job thanks to AI – except for these three' (March 26, 2025) <<https://www.tomsguide.com/ai/bill-gates-just-predicted-the-death-of-every-job-thanks-to-ai-except-for-these-three>> (accessed 27.03.2025).
19. Driu Dzh, 'Zvit pro zastosuvannia Khartii osnovnykh prav YeS fokusuietsia na finansuvanni initsiatyv, yaki zmitsniuut tsinnosti YeS' (Zhovten 14, 2024) <<https://uk.eureporter.co/politics/eu-charter-of-fundamental-rights/2024/10/14/report-on-application-of-eu-charter-of-fundamental-rights-focuses-on-funding-of-initiatives-that-reinforce-eu-values>> (accessed 27.03.2025) (in Ukrainian).

Conference papers

20. Demydenko V, 'Aksiolohiia novoho svitovoho poriadku: pravo syly chy syla prava', *Materialy kruhloho stolu "Zahalno-teoretychni aspekty zakhystu prav liudyny v umovakh sohodennia"* (NAVS 2024) 62–65 (in Ukrainian).
21. Yanchuk N, 'Khartiia Yevropeiskoho Soiuzu pro osnovni prava – nova vikha rozvytku standartiv prav liudyny', *Problemy realizatsii prav, svobod i zakonnykh interesiv subiektiv prava v Ukraini: materialy I Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (A Oliinyk, Yu Onishchuk red, KNUTD 2023) 131–136 (in Ukrainian).

Theses

22. Mykhailov M, 'Netypovi (dopomizhni) formy bezposerednoi demokratii: teoriia ta konstytutsiino-pravove rehuliuвання' (avtoref dys kand yuryd nauk, 2019) 20 (in Ukrainian).

Websites

23. Commission unveils the White Paper for European Defence and the ReArm Europe Plan/ Readiness 2030 <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_793> (accessed 27.03.2025).

Nataliia Kaminska
Volodymyr Demidenko

UKRAINE IS A DRIVING FORCE IN THE ESTABLISHMENT OF FREEDOM, DEMOCRACY, SECURITY, HUMAN RIGHTS AND THE RULE OF LAW AS THE FUNDAMENTAL PRINCIPLES OF A NEW WORLD AND EUROPEAN LEGAL ORDER

ABSTRACT. Given the need to form a qualitatively new world and European legal order, the article draws attention to the importance of consistent and systematic scientific and expert support

Наталія Камінська, Володимир Демиденко

of relevant processes at the national, supranational and international levels. First of all, it is about revealing the nature and essence, legal basis and features of implementation, the significance of such values: freedom, peace, democracy, security, the rule of law, human rights – as fundamental postulates of the existence and stable prospective development of human civilization. In the conditions of russian aggression, not only Ukraine is under threat, but also the leveling of international law, the system of ensuring international peace and security, and Euro-Atlantic cooperation. However, it is noted that the Ukrainian people demonstrate a high level of development of European culture and consciousness, identity and stability, the potential to be a driver of modernization of national, supranational and international legal orders. There are attempts to prevent Ukraine from consolidating the democratic European and world community by forcing it to sign various versions of marauding humiliating agreements (great best deals). However, the implementation of such a plan will deprive the democratic world of the core, the driving force of modern democracy – Ukraine. Despite the desire to destroy the existing system of ensuring world law, global economy and Euro-Atlantic security, with a high degree of probability it is possible to predict the complete cessation of pan-American world domination. Therefore, the leadership in establishing the values of respect for human rights and freedoms, democracy, the rule of law as the basic postulates of a qualitatively new European, and in the future, world, law should be taken by the EU.

Based on the analysis, proposals have been formulated regarding the need to improve the founding documents of the EU, the procedure for developing and adopting decisions in the EU, and resolving the security issue for the EU through the immediate accession of Ukraine to the EU as the most effective way to curtail moscow's authoritarian-imperialist ambitions.

KEYWORDS: Ukraine; freedom; democracy; security; rule of law; human rights; defense; legal order; legal understanding; European Union; affirmation; international law; digital space; public authority.